

Posudek na disertační práci
ANDREY MOUSTAFA “Žánr pololidové literatury v díle Ibn Zunbula.”
Āchirat al-mamālīk. Wāqīʿat al-sulṭān al-Ghūrī maʿa Salīm al-ʿuthmānī
(Konec mamlúků. Bitva sultána al-Ghūrīho s osmanským sultánem Selimem)
(Oponentský posudek)

Předkládaná disertační práce mgr. Andrey Moustafa-Hamouzové navazuje na její úspěšnou magisterskou práci, ve které zpracovala krátkou verzi pojednání z pera jistého Ahmada b. Alí al-Mahallího, známého také jako Ibn Zunbul, egyptského autora 16. století, o zoufalém zápase posledního egyptského mamlúckého sultána Túmánbáje proti osmanskému sultánovi Selimu I., který po vítězství nad mamlúckými vojsky v severní Syrii, Syrií protáhl a pod hradbami Káhiry porazil narychlo zformované zbytky mamlúckých branných sil a tak se Egypta zmocnil.

Ve své magisterské práci došla k závěru, že se jedná o dílo, které je jednou z podob tzv. síry, arabského lidového románu, jeho podobou, která zachovává sice základní rysy lidového románu, tj. jasné rozlišení mezi kladnými a zápornými hrdiny při přítomnosti postav neutrálních, příkladné činy hrdinství a proradnosti, s příměsí fantastiky, avšak odlišuje se od nich tím, že se drží poměrně spolehlivě skutečného průběhu události, a má poměrně zřetelný politický podtext, jakýsi propagační cíl ve prospěch samozřejmě kladné hlavní jednací osoby.

Tento spis kromě zmíněné krátké verze, která se zachovala v řadě rukopisných kopií a byla dvakrát vydána také tiskem, existuje také v dlouhé verzi, která se zachovala pouze v rukopisné podobě, doložené zatím jen kopií káhirskou. Ta právě byla kandidátce k dispozici pro vypracování předkládané studie.

Kandidátka si postavila za úkol v této disertační práci zjistit nakolik délka textu vyjadřuje jeho obohacení o prvky typické pro lidový román, jak velice se tato do delší podoby rozpracovaná verze liší od verze krátké a přibližuje se jiným svou epickou šíří charakteristickým arabským lidovým románům.

Práce je rozdělena do devíti kapitol, z nichž některé se dále dělí do podkapitol vyhrazeným užším problémům. Po úvodních kapitolách věnovaných obecnějším problémům arabské lidové, resp. pololidové literatury a lidového románu a jazyka a literatury pozdně středověkého období nutným pro vytčení hlavních methodických hledisek následující práce, následují kapitoly pojednávající o jednotlivých problémových okruzích. Především je to srovnání obsahu krátké a dlouhé verze. Tu je

~~problémových okruzích. Především je to srovnání obsahu krátké a dlouhé verze. Tu je~~ třeba připomenout, že dlouhá verze postrádá dosti dlouhý úsek zpracovávající mamlúckou porážku u Halabu, Selimův průchod Sýrií, jeho vítězství nad sultánem Tůmánbájem a jeho mamlúky u Káhiry, obsazení Káhiry Turky až po Tůmánbájův azyl v Gíze. Regesta obou versí jsou podána samostatně, takže bohužel není na první pohled zřetelné, čím se od sebe liší - co chybí, resp. čím je dlouhá verze rozšířena. Pak následují srovnání znění vybraných textových úseků v krátké a dlouhé verzi. Dále autorka věnuje samostatnou kapitolu komposici a vypravěčské technice autora. Zde by bylo dobře připomenout, že zřejmě ani jedna verze není v rýmované próze, resp. zmínit, zda některé úseky textu v rýmované próze jsou, a to ku př. tam, kde je situace dramatická, nebo událost je "resumována" (kupř. při Tůmánbájově vzatí do zajetí). Jsou rozdíly v dramatičnosti, rétorice, mnohomluvnosti, nebo jen v odbočkách, které - jak se zdá - ne vždy souvisejí s hlavním thematem? Další kapitola pojednává o jazyku díla, o jeho jazykové propracovanosti - je-li na úrovni jazyka básní a vysoké prózy či je-li blízký obecnému jazyku, případně s příměsí nářečí, tedy jedná-li se o dílo určené ke čtení/předčítání nebo k vyprávění. Dalším zajímavým thematem běžným v lidové literatuře je heroika a fantastika, kterým je vyhrazena 8. kapitola. A ta nemusí být jen v lidové literatuře, ale je běžná i v dílech, která bychom mohli nazvat hagiografickými, rozšířenými zvláště v literatuře ší'itské, ale také v životopise Muhammadově (bitvy u Uhudu se účastnili andělé a zachránili Muhammada, když byl zraněn). Následující devátá kapitola je věnována vybraným epickým thematům a motivům - zbraním, koním, epickému významu snu, zrady, ženy, popisu krajiny či staveb. Využití náboženského učení jako prostředku obrany slabých v tragických situacích a opory při rozhodování zpracovala kandidátka v krátké poslední thematické kapitole. Závěr shrnuje výsledky studia obou versí. Dochází k závěru, že dlouhá verze se liší především množstvím vedlejších episod, odboček, přičemž některé úseky, které obsahuje verze krátká, v dlouhé chybějí. Důvody pro to nebylo možno doložit. Tak v krátké verzi je neúspěch mamlúků zdůvodněn osmanskou převahou technickou - palnými zbraněmi, v dlouhé verzi se odkazuje na osud, na střídání vlád, proti kterému nepomůže sebevětší statečnost a odvaha, ani oddanost Bohu. O krátké verzi kandidátka vyslovuje názor, který podporují výsledky jiných badatelů v oblasti lidové literatury, že se jednalo o příručku recitátorů (podporuje ji také značný počet

dochovaných kopií), vyprávějících o hrdinném zakončení slavné doby spravedlivých mamlúckých sultánů. V souvislosti s tím, že v období mamlúckého sultanátu - 13.-15. století - dosáhly mnohé starší arabské lidové romány své konečné podoby, že tedy tento druh městské a snad i venkovské lidové literatury dosáhl značné obliby a rozvoje, bylo vytváření nových, převážně s politickým podtextem - jako kupř. právě toto vyprávění od boji mamlúků s osmanskými Turky - poměrně častým jevem. Tak I Ibn Zunbulovo dílo bylo ve své době a asi ještě dlouho potom živým aktuálním dílem, jakousi labutí písní nad zašlými časy, která ale současně v postavě laskavě se zajatým sultánem Túmánbájem jednajícím Selimem navozuje kladný vztah k dobyvatelům.

Práci uzavírá obsáhlý seznam literatury dokládající kvalitní heuristickou práci k poměrně úzkému thematu. Aby bylo možno posuzovatelům ocenit práci s textem dlouhé verze Ibn Zunbulova díla, bylo by dobře podat jeho bližší popis (kupř. citováno ze strany 377 v pozn. č. 466).

K práci mgr. Andrey Moustafa nemám dalších připomínek. Prokázala při jejím vypracování zvládnutí obsáhlého arabského rukopisného textu, stejně jako metodu práce s thematem specificky literárním. Dílčí problémy thematu disertační práce pojednala ve studii uveřejněné v Archovi Orientálním a na kongresu Německé orientalistické společnosti (DMG) v roce 2004 v Halle a.d. Saale přednesla thematicky také s dílem Ibn Zunbulovým spojený referát, který vzbudil pozornost a byl přijat k publikování ve sborníku referátů k dějinám a kultuře egyptských Mamlúků.

Práce po všech stránkách odpovídá požadavkům vytčeným pro direstační práce kandidátů na titul doktor (Ph. D.).

V Praze dne 29. dubna 2006.

Prof. dr. Rudolf Veselý, CSc.